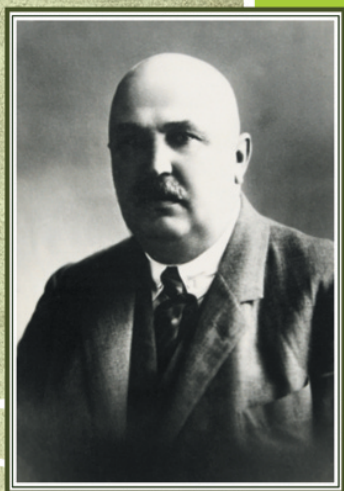

Baiba Pazāne

Vilhelms Kuze

Šokolādes
karalis

Baiba Pazāne

Vilhelms Kuze

Šokolādes karalis

Rīga

UDK 658+338(474.3)(091)+929

Pa 981

Baiba Pazāne

Vilhelms Kuze. Šokolādes karalis

Grāmatu sērija "Uz zaļa zara". Nr. 1

ISBN 978-9984-828-87-9

© Biznesa augstskola Turība, 2014, 234 lpp.

© *Pazāne Baiba*, 2014

Vāka foto no Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājuma,
VP-6740.

Vāka dizains *Una Spektore*

Izdevējs SIA "Biznesa augstskola Turība"

Redaktore *Lilita Vīksna*

E-pasts: Izdevnieciba@turiba.lv

Iespiests SIA "Jelgavas tipogrāfija"

*Ta' tad esat kavalieris,
Mūžam sniedz tik limonādi!
Jums tak' jāzin, ka es vēlos
Ķuzes gardo šokolādi!¹*

Ievads

Vilhelms Ķuze un viņa mūža darbs

Saldākais veids, kā atzīties mīlestībā, ir dāvināt šokolādi. Šis visu laiku lielākais gardums, kura dziļākā nozīme slēpjas jau pašā nosaukumā (no grieķu valodas – “Dievu ēdiens”), ir apveltīts ar leģendām apvītu vēsturi. Dažādās kultūrās pastāv nostāsti, kas vēsta, ka šokolādes lietošana uzturā dod spēku un veselību, ticību un pārliecību sev, kā arī kaisli. Leģendas piedēvēja šokolādei maģiskas spējas un dāvāja tai simbolisku vērtību – arī mūsdienās to uzskata par mīlestības, laimes un kaisles avotu.

20. gadsimta 20.–30. gadu Latvijas sabiedrībā šokolāde kā izcils garšas baudījums bija visu saldumu karaliene. Galvenais nopelns šajā ziņā bija latviešu uzņēmējam un rūpniekam Vilhelmam Ķuzem.

Vēsturisko notikumu virpulī daudz kas mainījās, daudz kas zuda cilvēku atmiņās. Mūsdienās reti kurš zina, ka kādreiz latviešiem ir bijis savs neoficiāli kronēts šokolādes karalis, kura saldumu karalistē tapa ne tikai izcila šokolāde, bet arī daudzu citu saldo našķu veidi un paveidi: karameles, monpansjē, dražējas konfektes, biskvīti un cepumi, vafeles, arī ievārījums, kafija un kakao. Vilhelms Ķuze bija iemantojis

¹ Grigulis, Arvīds. Ķuze. *Vidzemes Šveice*. 05.03.1931.

nedalītu savu laikabiedru uzmanību, pateicoties savai veiksmīgi aizsāktajai un attīstītajai uzņēmējdarbībai, kas godam nesa arī Latvijas vārdu pasaulē: "...un tiklīdz runa iet par šokolādēm, konfektēm, biskvītiem, tad tikpat kā automātiski pasprūk arī Vilhelma Ķuzes vārds. Tas ir vārds, kas Latvijai kaunu nedara kā savās mājās, tā arī tālu – tālu aiz robežām – Amerikā, Āfrikā, Anglijā, Francijā un citur,"² ar savu pārliecību dalījās viens no "V. Ķuze" fabrikas darbiniekiem Augusts Raubens³.

1937. gadā uzņēmuma "V. Ķuze" 25 gadu un paša Vilhelma Ķuzes 40 rūpniecībā pavadīto gadu jubilejai par godu viņa znots Rūdolfis Veidemanis izdeva sievastēva dzīvesstāstu "Vilhelms Ķuze un viņa darbs". Savā veidā tā bija pazīstamā latviešu rūpnieka un tautsaimnieka biogrāfija, jo savas atmiņas uzrakstīt viņam nebija lemts. Tāpat maz ir saglabāties atmiņu par to, kāds īsti Vilhelms Ķuze bijis ārpus sava darba uzņēmumā. Tāpēc Rūdolfa Veidemaņa veikums ir uzskatāms par vienīgo uzrakstīto avotu par Vilhelmu Ķuzi. Reizē šis darbs bija arī viņa uzņēmuma vēsture. "Saldumu un šokolādes karalis" un viņa "saldumu karaliste" bija nedalāmi jēdzieni, jo katram karalim jābūt savai karalistei, kurā viņš valda. "...divas reizes zaudējis visus savus darba augļus, bet sācis trešo reizi un ticis uz zaļa zara,"⁴ ar savu pārliecību par Vilhelma Ķuzes neatlaidīgo centību un darba sparību dalījās Rūdolfis Veidemanis.

Kā jau minēts, vēl savas dzīves laikā Vilhelms Ķuze bija iemantojis lielu popularitāti sabiedrībā. Par to liecināja nevilnotā Latvijas lielāko un reģionālo laikrakstu interese par

² Raubens, Augusts. Vilhelms Ķuze – jubilārs. *Sporta Pasaule*. 09.09.1935.

³ Augusts Raubens (1910.–1979.) – latviešu basketbolists un basketbola treneris. 1934.–1938. gadā bijis "V. Ķuze" basketbola komandas treneris.

⁴ Rūpnieka V. Ķuzes 60 gadu mūža svētki. *Pēdējā Brīdī*. 07.09.1935.

Vilhelma Ūzes dzīvi. Preses izdevumu lappusēs parādījās raksti gan par pārmaiņām, kas notika fabrikā, gan lielākajām dzīves gadadienām un ģimenes svētkiem, gan ikdienas gaitām. Uzņēmējs to lielā mērā arī veicināja pats. Viņa fabrikas ražojumu reklāmas bija redzamas gandrīz ikvienā Latvijas laikrakstā, valsts nozīmīgos svētkos Vilhelms Ūze ar ziedojumiem iepriecināja trūcīgāk nodrošināto sabiedrības daļu, ar saviem līdzekļiem atbalstīja dažādu atceres un piemiņas vietu projektu realizāciju. Savukārt preses pārstāvji vienmēr varēja rēķināties ar individuālu uzaicinājumu ierasties gaidāmo svinību norises vietā. Tāpēc lielāko daļu no grāmatā izmantotajiem avotiem par slaveno saldumrūpnieku veido tieši preses izdevumos publicētais. Grāmatā ir izmantoti arī dokumenti no Latvijas Valsts vēstures arhīva un Latvijas Valsts arhīva fondiem, kā arī lietas no Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājuma un materiāli no Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkas.

Vilhelms Ūze bija ne tikai veiksmīgs uzņēmējs. Vissvarīgākie jēdzieni, kas raksturoja viņu kā cilvēku, bija tie, ka viņš bija, pirmkārt, latvietis, otrkārt, īsts savas valsts un tautas patriots, un, treškārt, Vilhelms Ūze bija apveltīts ar patiesu darba mīlestību. Viņš pamatoti lepojās par savu piederību un veikumu, un par viņu lepojās pārējā Latvijas sabiedrība. Izsekojot viņa dzīves gājumam un tajā gūtajai pieredzei, latviešu sabiedrībā viņš nopelnīja cienījama un mīlēta cilvēka statusu. Tā arī bija īpašā veiksmes formula, kas ļāva viņa dibinātajai fabrikai kļūt legendārai vēl savu laikabiedru vidū. Šis ir stāsts par Vilhelma Ūzes dzīvi un darbu no viņa dzimšanas līdz nāvei Sibīrijas lēģerī, kura turpinājums caurvijas laikā arī pēc viņa nāves un nebeidzas vēl šodien.

Grāmata ir sadalīta trīs daļās. Pirmajā daļā ir izsekots līdz Vilhelma Ūzes dzīvei no dzimšanas brīža 1875. gada septembrī līdz nāvei 1941. gada oktobrī. Šajā laikā viņš guva dzīves pieredzi, dzīves skolu savām turpmākajām gaitām un kļuva par personību, kuras piemērā var smelties zināšanas arī mūsdienu sabiedrības cilvēks.

Otrajā daļā ir aplūkota Vilhelma Ūzes fabrikas attīstība 20. gadsimta 20.-30. gados. Šajā laikā tā kļuva par valsti valstī ar darbiniekiem – tās pavalstniekiem. Fabrika kā neatņemama Vilhelma Ūzes dzīves sastāvdaļa savā attīstības gaitā gāja ciešā kopsolī ar valstī notiekošajām pārmaiņām, pārdzīvoja savu dibinātāju un saglabāja viņa vārdu līdz pat mūsdienām.

Cilvēka darba stilu, viņa lēmumu izvēli un konkrētu rīcību ietekmē viņa iekšējās pasaules bagātība, ieaudzinātie un dzīves laikā iegūtie uzskati un apkārtējās pasaules redzējums. Darba trešā daļa atklāj Vilhelmu Ūzi kā personību ar viņa stingro dzīves pārliecību, kas bija pamats viņa turpmākajām aktivitātēm savas fabrikas, sabiedrības un valsts labā. Mīlestība pret savu valsti un vēlēšanās sasniegt tās attīstību tādā līmenī, lai to novērtētu arī pārējā pasaule, lika nepagurstoši darboties tajā jomā, kas viņam padevās vislabāk. Un tas arī bija vislabākais, ko viņš varēja dot Latvijai.

“Ticība savam darbam, neatlaidība un izturība ir tās īpašības, kuru apgarots viņš (V. Ūze. – B. P.) cēlis savu dzīves ēku, uz kuru tagad ir viņš pats, ir katrs latvietis var būt lepns. Viņa celtā ēka, viņa uzņēmums pieder atjaunotai un atbrīvotai Latvijai. Viņa uzskats jau darba sākumā bijis, ka nacionālā garīgā kultūra nav iespējama bez nacionāla materiāla pamata, uz kā tai balstīties. Viņa dzīves gaita, viņa darbs ir paraugs jaunatnei, rāda tai, kas sasniedzams nopietnā un neatlaidīgā darbā. Darbs un neatlaidība vajadzīgi visur, – tie panākumu

drošā ķīla,”⁵ 1937. gadā rakstīja laikrakstā “Zemgales Balss”. Ar savu neatlaidību, uzcītīgu darbu, centību un taupību Vilhelms Ķuze bija licis pamatus nacionālajai saldumu rūpniecībai. Savā uzņēmumā viņš sekmēja Latvijas kultūras darbu, sabiedrisko dzīvi un meklēja cilvēka cieņas pilnus risinājumus strādājošo sociālajai dzīvei. Tieši tāpēc šis darbs nav tikai par Vilhelmu Ķuzi, šokolādes karali, par viņa izveidoto valstību – šokolādes fabriku, bet tas ir stāsts par Latvijas saldumrūpniecības vēsturi.

⁵ Vilhelms Ķuze un viņa darbs. *Zemgales Balss*. 12.06.1937.

Saturs

1. Bērnība un skolas gaitas	9
2. Pirmie amati – skolotājs un kantora darbinieks	13
3. Ģimene.....	16
4. No pārtikas veikala līdz cepumu un konfekšu darbnīcai.....	29
5. Kara laiks un dzīve Maskavā.....	34
6. V. Ķuzes fabrika pēc atgriešanās Latvijā	43
7. Top saldumu karaliste.....	51
8. Produkcija un tās realizācija	81
8.1. Ražotā produkcija	81
8.2. Izejvielas	95
8.3. Tehniskais nodrošinājums.....	109
8.4. Vietējais tirgus	120
8.5. Ārzemju tirgus – eksports	125
9. Mārketingš.....	135
10. Fabrikas darbinieki.....	152
10.1. Ikdienas darba ritms	152
10.2. Kultūra un sports	163
11. Vilhelma Ķuzes dzīves principi un darba metodes	179
11.1. Vilhelms Ķuze kā personība	179
11.2. Sabiedriskā dzīve	186
11.3. Kalkulācija	192
11.4. Fabrikas darbinieki.....	200
11.5. Pienesums tautsaimniecībai.....	206
12. Vilhelma Ķuzes mantojums	210
Nobeigums.....	217
Izmantotie avoti un literatūra	224